

den sekakäyttö, jossa myös alkoholi on vahvasti mukana.

Yhteiskunnallisten reaktioiden ja kontrollitoimien tarkastelussa Hakkarainen nojautuu alussa esittelemäänsä amerikkalaiseen sosiaalisten ongelmien konstruktivistiseen tutkimustraditioon. Se paneutuu ennen muuta ongelmien yhteiskunnallisen tiedostamisen ja määrittelyn vaiheisiin: ongelman esiin nostaminen ja legitimointi, toiminnallinen liikekannallepano ja toimintaohjelmat sekä niiden toteuttaminen käytännössä. Kustakin vaiheesta tutkimus pyrkii identifioimaan toiminnan aktorit ja heidän tilannearvionsa ja vaateensa (claims) tilanteen hoitamiseksi. Analyysi suomalaisen huumeongelman määrittelyistä ja hoitamisavoista perustuu tekijän kokoamiin lehdistö- ja valtiopäiväasiakirja-aineistoihin sekä viranomais-toimien tilastointiin. Se tuo esiin lehdistön aktiivisen roo-

lin huumeongelman esiin nostamisessa 1960-luvun jälkipuoliskolla, moraalisen argumentoinnin hallitsevuuden julkisessa keskustelussa ja poliisin keskeisen aseman huume-politiikan harjoittamisessa.

Edellä luonnehdittuja tutkimustehtäviä yhdistävänä tavoitteena on määrittää huumeaineiden paikka suomalaisessa yhteiskunnassa. Työ luokin aiempaa olennaisesti tarkemman ja yksityiskohtaisemman kuvan huumeaineiden käytön ja kontrollin historiasta ja nykytilanteesta Suomessa. Tekijän pyrkimys yhdistää päätösluvussa nämä kaksi analyysia sisältää kiin-

nostavia näkökohtia huumeeksymyksen erityispiirteistä suomalaisessa yhteiskunnassa. Se painottaa mm. alkoholin hallitsevaa asemaa, kaupunkislummien ja rikollisten alakulttuurien puuttumista sekä 1970-luvun poliittisen nuorisoliikkeen merkitystä huumeiden käytön laajenemisehityksen taittamisessa. Vaikka tämä tarkastelu jää luonnosmaiseksi, etenkin huumeisiin kohdistuvien kulttuuristen suhtautumisten osalta, Hakkaraisen pätevästi toteuttama ja ansiokas tutkimus on ohittamaton perusteos aiheestaan.

JUHA PARTANEN

PEKKA HAKKARAINEN
SUOMALAINEN HUUMEKYSYMYS
HUUMAUSAINEIDEN YHTEISKUNNALLINEN PAIKKA
SUOMESSA TOISEN MAAILMANSODAN JÄLKEEN
HELSINKI: ALKOHOLITUTKIMUSSÄÄTIÖ, 1992

KESTÄÄKÖ GIDDENSIN MINÄ?

”Modernin ongelma” on Anthony Giddensin mukaan ”paljon monimutkaisempi ja ongelmallisempi kuin aiemmin on ymmärretty” (s. 1). Peitetty viittaus sosiologian klassikoihin on kaksijakoinen. Toisaalta Giddens lähtee klassikoiden tapaan siitä, että perinteisiin

sidotun sosiaalisen järjestyksen alta on syntynyt sellainen uudenlainen sosiaalisen elämän laji, joka rakentuu epävarmuuden, epäilyn, refleksiivisyyden ja intentionaalisuuden varaan. Ongelmana on se, miten tällainen järjestys kestää. Giddensillä pulma ei kuiten-

kaan liity ”luokkien sotaan” (Durkheim), kapitalismin rakenteeseen (Marx) tai ”rautahäkin” syntyyn (Weber). Ongelma on modernin sosiaalisen elämän ja identiteetin välisessä suhteessa. Kysymys on yhtäältä siitä, miten yksilö voi säilyttää ja ylläpitää identiteet-

tiään modernin sosiaalisen elämän epävarmoissa oloissa, ja toisaalta siitä, miten moderni sosiaalinen elämä rakentuu tietyllä tavalla identiteettiään ylläpitävien yksilöiden välille. Yhtä kaikki, ongelmanasettelunsa osalta Giddens jatkaa sosiologian klassikoiden perinteitä. Toiselta puolen Giddens katsoo, että ”modernin luonnetta koskeva uusi pohdinta edellyttää sosiologisen ajattelun peruspremissien uudelleentymistä” (s. 1). On siis syytä kysyä, millä tavalla Giddensin ratkaisu on uusi.

Giddensin vastaus ”minän” kestävyuden ongelmaan perustuu ”luottamukseen” (”trust”) (ks. s. 3 ja 35–70). Se kehittyi – jos on kehittyäkseen – lapsen ja hänen hoitajiensa varhaisissa suhteissa. Kysymys on varhaisesta ontologisen turvallisuuden tunteesta ja sen saavuttamisesta. Kysymys on myös perustavan tärkeästä asiasta, identiteettiä sitovasta ”suojavasta säikeestä”, jonka avulla jaksaa kohdata arkisen elämän potentiaaliset uhat ja vaarat. Luottamuksessa on Giddensin mukaan kysymys ”uskon asiasta”. Moderni käytäntö edellyttää nojaamista uskoon (”leap into faith”) (s. 3 ja 35–70).

Onko siis niin, että Giddens selittää ”modernin” (epävarmuuden, refleksiivisuuden, intentionaalisuuden) sen vastakohdalla, uskolla, jonka juuret ovat menneessä? Näin yksinkertainen Giddensin ratkaisu ei kuitenkaan ole. Tämä näkyy jo teoksen sisällysluettelosta. Luvussa 2 Giddens pohtii varhaisista sosialisatiota ja sen merkitystä sekä ontologisen turvallisuuden että eksistentiaalisen ahdistuksen kannalta

(s. 35–70), luvussa 3 sitä, kuinka yksilö voi sosialisatiota sisäistä ristiriidoista huolimatta saavuttaa sisäisen kiinteyden itsereflektion avulla (s. 70–109), ja luvuissa 4–6 sitä, kuinka tällä tavoin rakentunut identiteetti törmää ”riskiyhteiskuntaan” ja jaksaa ratkoa erilaisia dilemmoja (s. 109–209).

Menneestä ei siis tule vain uskoa ja luottamusta vaan myös vakavia, identiteetin sisäisiä ristiriitoja ja eksistentiaalista ahdistusta. Ratkaissavassa asemassa näiden ristiriitojen ja pulmien ratkaisussa on ”minään kohdistuva refleksiivinen projekti”. Kysymys on ”itsensä löytämisestä” (s. 12 ja 14), mikä puolestaan näkyy mm. kykyä esittää elämäkerrallinen narratiivi (s. 53).

”Itsensä toteuttamisen moraalinen johtolanka on autentisuus – –, se, että on ’rehellinen’ itselleen. Henkilökohtainen kasvu riippuu siitä, kuinka kykenemme voittamaan ne emotionaaliset estymät ja jännitteet, jotka estävät meitä ymmärtämästä itseämme sellaisina kuin todella olemme” (s. 79). – Tässä yhteydessä Giddens referoi laajasti erilaista terapeutista kirjallisuutta, Freudia, Laingia ja Kohutia.

Ainakin tältä osin Giddens selvästi eroaa klassisesta sosiologisesta perinteestä. Durkheimillä – mutta jossakin mielessä myös Weberillä ja Marxilla – moderni rakentuu sellaisen ”kollektiivisen tajunnan” varaan, jossa ”yksilö” tai ”yksilön kultti” on keskeisellä sijalla. Giddensin modernissa ei kuitenkaan ole kollektiivista tajuntaa. ”Minään kohdistuva refleksiivinen projekti” olisi mahdollista tulkita juuri näin,

mutta tähän suuntaan Giddens ei rakennettaan kehittä. Giddensin rakenteessa ”minä” joko on annettu ehyt taikka sitten ei ole. Jälkimmäisessä tapauksessa minä voi joko jonkinlaisen itserefleksion avulla kiinteytyä tai hajota hulluuteen. Itserefleksiassa ei kuitenkaan ole kysymys kollektiivisesta tajunnasta vaan suorituksesta, joka näkyy siinä, että yksilö voi (refleksiivisesti ja intentionaalisesti) päättää mieltä asioita ja tätä kautta kehittää luottamusta itseensä (s. 19 ja 32–33).

”Me emme ole mitä olemme vaan mitä me teemme itsestämme” (s. 75).

Ratkaisu on perustava Giddensin tavalle ymmärtää moderni sosiaalinen järjestys. Tällöin kysymys on siitä, että jos yksilöt rakentavat identiteettinsä Giddensin kuvaamalla tavalla, miten moderni sosiaalinen elämä voi kestää.

Tätä kysymystä Giddens ratkoo keskustelemalla ”paljaista suhteista” (s. 88–98), niiden sisäisestä sidoksesta ja kestävydestä. Tällaisia (ystävyyden, avo- ja aviosuhteita) leimaa Giddensin mukaan ainakin se, että ne ovat

– vapaasti leijuvia (s. 89)

– osapuolten harkinnasta riippuvia, niitä solmitaan vain niiden seikkojen vuoksi, joita ne tuovat osallistujille (s. 90)

– refleksiivisesti ja avoimesti organisoituja (s. 91).

Mikä selittää tällaisten suhteiden kestävyuden? Giddensin ensimmäinen vastaus liittyy ”sitoutumiseen” (s. 92). Tämä käsite viittaa sellaiseen sosiaalisen suhteen ei-intentionaaliseen elementtiin, joka on jännitteisessä suhteessa refleksiivisuuden kanssa (s. 93) ja

joka kehittyi ”intiimeissä” suhteissa (s. 94) ja edellyttää intiimiteettiä (s. 94–95).

Entä miten sitoutuminen on mahdollista, jos oma identiteetti on epävarma ja muuttuvassa tilassa? Ihmiset, jotka tuntevat olonsa ”ontologisesti turvallisiksi”, pystyvät ”luottamaan”, mutta ongelma on siinä, ”kuinka luottamus syntyy suhteissa” (s. 96). Giddensin vastaus on seuraava (s. 97):

”Paljaassa suhteessa yksilö ei vain ”tunnista toista” ja samalla koe oman identiteettinsä vahvistuvan toisen vastareaktioissa. Pikemminkin kysymys on siitä – ja tämä on edellä esitetyn seurausta –, että *identiteetistä neuvotteellaan* [kursivoitu M. K:n] sellaisissa kietoutuneissa prosesseissa, joihin liittyy itsetutkiskelua ja intiimiteetin kehittymistä toisen kanssa. Tällaiset prosessit auttavat luomaan sellaisia yhteisiä kertomuksia, jotka sitovat yksilöitä tiukemmin yhteen kuin yhteisen sosiaalisen aseman tuottamat yhteiset kokemukset.”

Giddensin yksilöt eivät siis vain tee itseään, he myös yhdessä neuvottelevat ja sopivat identiteetistään.

Nyt on mahdollista kysyä, miten on mahdollista, että yksilöt neuvottelevat ja sopivat identiteetistään, jos itse kukin on asiasta epävarma. Mikä on se sosiaalisen suhteen elementti, joka sitoo erilliset etsivät yksilöt yhteen?

Giddens tuntuu olettavan, että yksilöiden ”autenttisuudesta” löytyy (ainakin ”intiimissä” suhteessa) jotakin, mikä sitoo ihmisiä yhteen, mutta hän ei vastaa suoraan siihen, mitä tämä jokin on. Tähän analyttiseen aukkoon on selvä

syy, joka nostaa esiin toisen keskeisen klassisen perinteen ja Giddensin välisen eron. Durkheim tarvitsi kollektiivista tajuntaa (vrt. sopimuksen ei-sopimukselliset elementit) pystyäkkeen sitomaan yhteen sellaista yksilöiden mielet, jotka ovat taloudellisissa ja siis ristiriitaisissa suhteissa keskenään. Giddensiltä puuttuu tällainen käsitys taloudesta. Hänellä on moderni käsitys ”riskiyhteiskunnasta”, hän jopa viittaa Ulrich Beckiin selvittäessään sen sisältöä, mutta hänen yhteiskunnassaan ei ole sellaisia taloudellisia rakenteita tai suhteita, jotka rakentavat kahden yksilön väliset suhteet ristiriitaisiksi (vrt. esim. palkkатыösuhde). Tästä syystä hänen maailmassaan asioista on myös mahdollista sopia.

Keskeistä koko teoksen kannalta on se erityinen tapa, jolla logiikan kaksi edellä esitettyä peruselementtiä – annettu tai suoritusperustainen identiteetti ja sopimusperustainen järjestys – liittyvät yhteen. Ratkaisut tukevat toisiaan: mitä ehyemmäksi identiteetti rakentuu, sitä kestävämpiä paljaita suhteita ”minä” pystyy solmimaan ja sitä vahvempia ja yhtenäisempiä identiteettejä tulevista sukupolvista kasvaa. Kysymys on Giddensin aatteellisesta ohjelmasta, erikoislaatuisesta emansipaatiopolitiikasta, jonka hän teoksensa lopuksi esittää.

Kysymys on – Giddensin mukaan – ”elämänpolitiikan esiinmarssista” (luvun 7 otsikko). Jakson käsittely alkaa kysymyksellä, ”mitä on emansipatorinen politiikka” (s. 210), ja vastauksella, jonka mukaan ratkaisevassa asemassa on ”pyrkimys karistaa mennei-

syiden kahleet ja tätä kautta luoda edellytykset tulevaisuuteen suunnistavalle muutospyrkimykselle” (s. 211). Tämä tavoite ”ylläpitää modernisuuden positiivista dynaamista muutosvoimaa turvaa sen, että ihmiset pystyvät aiempaa paremmin hallitsemaan elinolojaan” (s. 211).

Tällä tavoin Giddens saa kehänsä umpeen ja vastaa uudella tavalla modernisaation ongelmaan, siihen, miten ja millä tavalla moderni järjestys nousee esiin ja kestää.

”On luonnollista, että kysymys siitä, millä tavoin tämä tavoite on saavutettavissa, on nostanut esiin suuren luokan filosofisia eroja. Jotkut ovat olettaneet, että tämä emansipatorinen pyrkimys johtuu kausaalisista ehdoista, jotka vaikuttavat sosiaalisessa elämässä suurin piirtein samalla tavalla kuin fysiikassakin. Toiset ajattelevat niin, että – ja tämä kanta osuu varmasti paremmin oikeaan – kysymys on refleksiivisestä suhteesta. Ihmiset pystyvät refleksiivisesti käyttämään historiaa tehdäkseen historiaa” (s. 211).

Tämä argumentti (”ihmiset pystyvät”) tärkeällä tavalla sitoo yhteen ja tiivistää Giddensin teoksen keskeisen sisällön. Jos tulkintani osuu lainkaan oikeaan, Giddensin modernissa ei ole kollektiivista tajuntaa eikä taloutta eikä klassista kysymystä niiden rakenteellisesta yhteensopivuudesta yhteiskunnan modernisoituessa. Sen sijalla on minäänsä koossa pitävien yksilöiden intentionaalinen pyrkimys ylläpitää itseään ja kyky suhtautua itseensä ja sosiaaliseen elämäänsä refleksiivisesti. Jälkimmäinen (”kyky”) on perustava. Sen

avulla on mahdollista ylläpitää omaa sisäistä koheesiota, solmia kestäviä sopimuksia ja luoda edellytyksiä ehjien ihmisten kasvamiselle ja emansipatorisen elämänpolitiikan tulevaisuudelle.

Giddens kirjoittaa hauskaasti viitaten mykistävän laajaan joukkoon ajankohtaisia keskusteluita. Viittaukset ulottuvat satunnaisesti valituista perheterapian ja itserefleksio-oppaista psykoanalyttisen perinteen kautta moderniin sakalaiseen, brittiläiseen ja amerikkalaiseen keskusteluun. Teoksen ongelma on siinä, että Giddensin oma käsitteellinen

kehys on yhteiskuntateoreettisesti kalpea ja ohut. Erityisen epävarmaa on se, mikä on tällaisen, refleksiiviseen kykyyn, suoritukseen ja sopimukseen perustuvan, kehikon analyttinen merkitys sellaisessa empiirisessä tutkimustyössä, jossa aineistot kertovat erilaisista ihmellisistä murtumista jossakin konkreettisesti yhteiskunnallisessa taitekohdassa. Onko siis niin, että tarkasteltavat ihmiset eivät ole riittävän kyvykkäitä?

Tällainen arvostelu on kai kuitenkin ainakin yhdessä mielessä epäoikeudenmukaista: ainakaan tässä teoksessa

Giddens ei tunnu edes pyrkivän sellaisen käsitteellisen kehityksen rakentamiseen, joka olisi sekä yhteiskuntateoreettisesti kiinnostava että analyttisesti toimiva. Enemmänkin kysymys on emansipatorisen elämänpolitiikan abstraktista julistamisesta.

MATTI KORITTEINEN

ANTHONY GIDDENS
MODERNITY AND
SELF-IDENTITY
SELF AND SOCIETY IN
THE LATE MODERN AGE
PADSTOW, CORNWALL:
POLITY PRESS, 1991

”ENSIN TÄÄLLÄ TEHDÄN SAIRAITA JA SITTEEN SAIRAALA ...”

Lama puree vaikka ei välttämättä niele. Käsillä olevan sosiaali- ja terveyshallituksen raportin (6/7/1991) mukaan lama saattaa purra oikein sairaalakuuntoon. Tai ainakin vammauttaa niin, että ihminen työttömäksi jouduttuaan tarvitsee vähintäänkin jonkin uusprofessionaalien ammatinharjoittajan palveluksia. Raportin mukaan laman terveysriskit kohdistuvat juuri ylivelkaantuneisiin ja työttömiin. Hälyyttäväksi tuon riskin tekee työttömien armeijan kasvu ennennäkemättömiin mittoihin. Toiseksi

myös se, että nuo riskiryhmät eivät hakeudu tarjolla olevien palvelusten piiriin hoitamaan niitä ongelmia, joita heillä sanotaan olevan. Mutta niinhän kai on ollut maailman sivu, että onnen mustelmille potkimien ihmisten eli alempien sosiaaliluokkien terveyspalvelusten käyttämättömyys on kai ollut pikemminkin sääntö kuin poikkeus. Sitä parempi ihmetellä edes myöhään, jos silloinkin.

Julkisuudessa raportin päätulokseksi nousi se, miten työttömyys vaikuttaa ihmisten

mielenterveyteen. Television toimittajat piirsivät katsojille piruja seinille. Luotiin jonkinlainen mielikuva mieleltään järkkyyneistä ”bimboista”. Puuttui vain se, että ”väärin lukeminen” olisi kuvitettu mielisairaalan suljetulla osastolla lääketokkurassa hortoilevilla ihmisillä. Puhuin ”väärin lukemisesta”, sillä raportti muistuttaa, että mielenterveyden tai psyykkisen hyvinvoinnin alueelta löytyy melkoista astevaihtelua. Missään tapauksessa mielenterveys ei ole mielisairauden synonyymi. Tästä